

Et væsentligt element i sikringen af natur- og kulturværdierne i de tre ydre koge er som beskrevet foran, at der sikres en stabil landbrugsmæssig udnyttelse med afgræsning af de vedvarende græsarealer. Der må samtidig lægges stor vægt på, at den fremtidige drift af arealerne så vidt muligt varetages af de lokale landmænd.

En fortsat drift af de lokale landbrug som bæredygtige landbrugsbedrifter med dyrehold vil nødvendiggøre, at de får et tilstrækkeligt omdriftsareal til rådighed. Herfor taler også hensynet til opretholdelsen af en rimelig økonomisk aktivitet i området.

Selv om de tre ydre koge som nævnt i afsnit 3 endnu er domineret af græsning, er der svingninger fra år til år, både i det samlede antal kreaturer og i græsningstrykket, det vil sige i antallet af kreaturer pr. ha.

Et rimeligt græsningstryk på vedvarende græsarealer i marsken er 3-4 kreaturer pr. ha. Ud over den store betydning, græsningstrykket har for flora og fauna, vil et mindre græsningstryk ændre græsbestanden og fremme ukrudt og således også være til ulempe for den landbrugsmæssige drift.

Afgræsning af ca. 1.200 ha af Tøndermarsken kræver ca. 4.150 stk. kvæg, svarende til et græsningstryk på 3,5 kreaturer pr. ha. Til sammenligning kan nævnes, at der i 1986 er optalt i alt ca. 4.400 kreaturer i de ydre koge, svarende til et græsningstryk på 3,1 kreaturer pr. ha.

Tilvejebringelse af et tilstrækkeligt antal kan ikke ske inden for det pågældende område, der som ovenfor beskrevet rummer få landbrugsejendomme og i øvrigt er karakteriseret ved at bestå i overvejende grad af et stort antal små ejendoms-lodder, der er frijord og som regel bortforpagtes. Kvæg skal derfor tilvejebringes også fra det sønderjyske område uden for Tøndermarsken. De beregninger, der er foretaget som grundlag for Redegørelsen om Tøndermarsken, viser, at dette behov for kreaturer vil udgøre en betragtelig del af den nuværende bestand i de omkringliggende områder.

På denne baggrund og samtidig under hensyntagen til, at der i de kommende år må regnes med en nedgang i kvægbestanden, kan der næres tvivl om, hvorvidt det vil lykkes at tiltrække det nødvendige antal kvier til afgræsning. Det vil således for den enkelte lodsejer kunne blive vanskeligere at skaffe kreaturer. Det kan imidlertid konstateres, at den overvejende del af området i dag faktisk drives som vedvarende græsningsarealer, samt at en stor del af de frie jorder i området administre-

res som græsningsarealer via velfungerende lokale udlejningsvirksomheder.

Det må forventes, at disse lokale ordninger vil fortsætte, uanset arealernes ændrede status, og således også i fremtiden vil sikre afgræsning af en stor del af de vedvarende græsarealer.

Der vil derfor kun være brug for, at det offentlige etablerer en ordning, der kan fungere som en garanti for, at arealerne vil blive drevet i overensstemmelse med lovens formål. Ordningen skal således kun træde i funktion, hvor en ejer ikke længere selv ønsker at drage omsorg for græsningen, eller hvor der er tale om en egentlig tilsidesættelse af græsningsforpligtelsen.

På den anden side må der også påhvile staten en pligt til at sørge for, at arealerne afgræsses i sådanne tilfælde for at undgå en tilstand, der er i strid med lovens formål. Lovforslaget indeholder som en konsekvens heraf i kapitel 6 de nødvendige bestemmelser for etablering af en græsningsordning.

5. Bevandingssystemet

Tøndermarsken er afvandet i henhold til lov nr. 137 af 18. april 1925. Afvandingen gennemførtes ved at bygge ådiger på begge sider af Vidåen og dens tilløb. Derved beskyttes de lavtliggende marskarealer mod oversvømmelser af ferskvand fra opland og bagland.

I området er gravet et omfattende netværk af kanaler og skelgrøfter. I de ydre koge findes sammenlagt 72 km kanaler og 204 km skelgrøfter.

Vandstanden reguleres ved hjælp af pumpestationer, stemmeværker og sluser. I sommerperioden 25. april til 15. oktober foretages indpumpning af vand fra Vidåen til kanaler, der forsyner skelgrøfterne med vand. Fra skelgrøfterne ledes vandet via afvandingskanaler og sluser tilbage til Vidåen.

Om vinteren er skodderne i stemmeværkerne fjernet, og alle grøfter og kanaler benyttes til afvanding.

Vidåen og nogle af de større kanaler er optaget som amtsvandløb og vedligeholdes af Sønderjyllands Amtskommune. Andre er optaget som kommunevandløb i Højer og Tønder Kommuner og vedligeholdes af kommunerne. De øvrige, det vil sige størstedelen af kanalerne samt diger og bygværker, vedligeholdes af lodsejerfællesskabet. Dette fællesskab består af »Digelaget for marsken ved Tønder« samt en række bestyrelser for kogene. Digelaget omfatter lodsejerne i hele Tøndermarsken.